
FARAGÓ KORNÉLIA

Újvidéki Egyetem

Alapvető létviszonyok

Ilia Mihály születésnapjára¹

Ilia Mihály olyan irodalomtörténész, tanári és szerkesztői személyiség, aki megérdemli a köszöntés minden pátoszát. Első szavaim a köszönet szavai a könyvtár munkatársainak a megtiszteltetésért, hogy itt Szegeden köszönhetem őt, a városban, amelynek téri tapasztalatát nélküle, a könyves helyek nélkül, ahol az évek során megfordultunk nehezen tudnám leírni. A központi könyvtár épületével kezdődött, egyetemista koromban, ahol éppen Lengyel András könyvtárosi gondjaira bízott.

Majdnem fél évszázados a távlat, amelyből ezt a különös nyitottságú világot szemlélhetem, amelyben akkor is természetes helye volt a egyetemes magyar irodalomnak, a határon túli alkotóknak, amikor a kultúra, amely felügyelni igyekezett a polgárait, igencsak kockázatosá tette a nyitottság létmódját. Ilyen körülmények között különösen fontos volt felismerni és elvetni a tilalmi kereteket, megrendíteni a kizáró gondolkodás tekintélyét. Tulajdonképpen iróniát teremteni a fennállóval szemben, hogy szabadon életre kelhessenek az alkotói energiák.

Ilia Mihály évtizedeken át jelentett magatartási mértéket a kortárs magyar szerzők és a határon túli magyar irodalmak számon tartásában, és gondoskodó támogatásában. Az ő irodalomismeretében, a szellemi előzményeken és a friss olvasáson túl, benne volt a személyes tapasztalat gazdagsága, benne voltak az irodalmi mindennapok részletei, az emberek arcával és hangjával, gesztusaival, interakcióival: baráti találkozások és levélbeszélgetések ezrei nyomán. Sokszor élhettük át, hogy bár ugyanazt nézzük mint ő, nem ugyanazt látjuk, mert mindezek benne vannak a látásában, az értelmezési horizontjában. Könyvek és kéziratok útját egyengette, közlési lehetőségeket teremtett, ajánlásokat írt, mert az elismerés-politika számára is igyekezett láthatóvá tenni az alkotókat. Mindenben segített, amiben csak segíthetett, a délszláv háborúk idején a lakását is megnyitotta.

Mindig is rendkívüli érzéke volt megragadni mások szellemi létezésének ritmusát, követte a pályák alakulását, és ehhez tömérdek könyvet postázott a világ minden tájára – személyre szabottan. Egyébként az egyénre méretezett oktatás és szakmai lelkesítés módszertani finomságait is megtanulhattuk tőle. Ilia Mihálynak máig létformája a kiélezett figyelem, a reflexív és cselekvő

¹ Elhangzott az Ilia 90' kiállításnyitón, SZTE Klebelsberg Könyvtár, 2024. szept. 18.

beállítódás. A személyközi terek megnyitásának, a közös nyelvek kidolgozásának igénye: az odafigyelés, a megszólítás, az odahallgatás nála gondolkodási alap, olyan életelv, amely áthatja az általa alapított irodalmi hálózatot. Mert nemzetközi kiszélesedésű kapcsolatrendszert épített, számtalan kapcsolódási vonallal, amelyben minden elgondolása szétáradhatott. Az empátiának, a méltányosságnak, a részvételnek a képességeit elegyítve volt az egymáshoz tartozás közvetítő közege. Olyan összetartozásokat létesített, amelyek sokszor messzi túl voltak azon, amit a szokványos emberi kapcsolatok ismernek. És ebben a termékeny személyközi áramlásban számosan tekintettek különleges identitásjegyként a hozzátartozás esszenciális létviszonyára.

Életprogramjában mindig jelen volt a feltérképezni, átérezni és megérteni hármassága. Érzékeny és aktív érdeklődés az övé, és szinte végtelen a figyelmi kapacitása: a létezés lényegi kérdéseire, és a hétköznapi apróságokra egyaránt kiterjed. Akik számára otthonossággal bélelte ki az élet és az irodalom hűvös és eltávolító dimenzióit, azokban azt az érzetet keltette, hogy a világ hozzáférhetőbb mint valójában.

Sokan beszéltek már arról, hogy milyen energiákat mozgatott meg bennük a kitüntető figyelem. Van, aki ebben az észrevevésben tapasztalta meg igazán önmagát, s van, aki egyenesen ebből vezette le a saját létezésének bizonyosságát. Valahol az itt látható kiállítás is erről beszél. És talán arról is, hogy sokan egy-egy új könyvük meglétének bizonyosságát is a tanár úrnak való megküldésben, a neki szóló ajánlásban tudták megélni.

A jelennel ma is intenzíven kommunikáló gondolkodás az övé, amelynek hihetetlen tágasságát az idő gazdagító tapasztalata adja.

A költői soraival köszöntöm én is,

*“akit a tűzevő suhancok
és csigavérű bölcsek
tisztelete egyformán megillet.”*